

УДК 373.61:374.321 (44)

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ КЕРІВНИКІВ ОСВІТИ У НІМЕЧЧИНІ

В. М. Алфімов

У статті розглянуто організацію навчання керівників освіти в університетах Німеччини, показано документи, які забезпечують якість підготовки майбутніх керівників навчальних закладів, описано фази навчання, розкрито навчальні модулі підготовки, проаналізовано програми підготовки.

Ключові слова: майбутні керівники навчальних закладів, університети Німеччини, магістратура, організація навчання, програми підготовки.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Вхідження України до світового та європейського співтовариства передбачає реформування вітчизняної системи освіти у різноманітних напрямках. До них належить і магістерська підготовка, у тому числі майбутніх керівників навчальних закладів. В Україні така підготовка здійснюється вже майже 15 років, але потребує подальшого вдосконалення. За цей час накопичено чималий досвід формування у майбутніх менеджерів освіти вмінь реалізовувати управлінські функції, приймати управлінські рішення, здійснювати маркетингові процедури, формувати управлінський імідж тощо. Утім, удосконалення системи професійної підготовки майбутніх керівників навчальних закладів вимагає запозичення позитивного зарубіжного досвіду. Серед країн, які успішно готують управлінців-професіоналів у галузі освіти, одне з провідних місць посідає Федеративна Республіка Німеччина.

Аналіз останніх досліджень. Питання підготовки майбутніх керівників навчальних закладів в університетах України розглядалися в працях В. Алфімова [1], В. Береки [2], Є. Куркчі [4], Т. Сорочан [5], Є. Хрикова [6] та інших. Ці дослідники відзначають, що система підготовки менеджерів освітніх установ в Україні базується на поєднанні педагогічної та управлінської освіти, розвитку дослідницьких

умінь. Такої самої думки дотримуються провідні німецькі дослідники А. Ханфт [7], Г. Швейцер, У. Мюлер [8] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Незважаючи на велику кількість публікацій, спрямованих на вивчення професійної освіти Німеччини, цілісного дослідження організації навчання майбутніх керівників навчальних закладів в університетах Німеччини ще не здійснено, хоча відповідна спроба була прийнята нашою ученицею Є. К. Куркчі [4], яка проаналізувала достатній матеріал для розуміння теоретичних засад і практики підготовки менеджерів освіти в університетах Німеччини.

Мета статті: розглянути організацію навчання керівників освіти у Німеччині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи організацію підготовки майбутніх керівників навчальних закладів в університетах Німеччини, слід зазначити, що вона є ініціативною вищих навчальних закладів, які самостійно приймають рішення щодо відкриття відповідної спеціальності. Наприклад, такі управлінські рішення були у свій час прийняті вченими радами університету імені Карла фон Озієцького Ольденбург (Carl von Ossietzky Universität Oldenburg) і педагогічного інституту Людвігсбург (Pädagogische Hochschule Ludwigsburg). Нормативними документами, що забезпечують якість підготовки майбутніх керівників навчальних закладів, є програми підготовки, які відбивають вимоги Болонського процесу, хоча їх реалізація у кожному з університетів має свої особливості. Одночасно з виконанням даних вимог для програми розроблені особливі стандарти, прийняті в університеті Ольденбург для професійно орієнтованих навчальних програм. Таким чином, усі автори навчальної літератури й усі викладачі змушені дотримуватися зобов'язань, визначених умовами договору з ними. Одним з таких пунктів є те, що студенти одержують готові навчальні матеріали та пропозиції щодо навчання в процесі проходження всіх модулів відповідно до правил дидактики вищої школи. Крім того, доценти мають спеціальну підготовку для викладання програми, а тьютори одержують навчальний матеріал відповідно до правил дидактики вищої школи.

Підготовка майбутніх керівників навчальних закладів відбувається як за вимогами Болонського процесу, так і за допомогою змішаної форми навчання, так званої Blended Learning.

Blended learning – це інтеграція навчання в групі, самостійне навчання, яке здійснюється як в аудиторіях, так і в режимі он-лайн [3].

Навчання передбачає використання електронних засобів, роботу в аудиторіях, різноманітні інтерактивні форми. Це дає змогу широко використовувати електронну пошту, Інтернет-конференції, диспути, обмін досвідом тощо. Таке навчання пропонує ряд функцій для підтримки індивідуального навчання, можливості цифрового надання інформації, матеріалів і он-лайн-ресурсів [6, с.7].

Аналіз засвідчив, що організація навчання в університеті Ольденбург передбачає гнучкий розподіл часу, вимагає присутності студентів щоп'ятниці та щосуботи, має бути закінчена в певний період часу [6, с.6]. Середній термін навчання без відриву від виробництва становить 6 семестрів, з відривом від виробництва – 4 семестри. Навчальна програма має в цілому 120 кредитних пунктів, 16 навчальних модулів і завершальний магістерський модуль. Усі модулі незалежні один від одного. Порядок навчання й навчальний матеріал передбачають до 30 годин на тиждень [8, с.324].

Модулі навчання проводяться науковими експертами з різних галузевих дисциплін (організація виробництва, юриспруденція, педагогіка, інформатика) з різних наукових установ Німеччини. Постійне включення до навчального процесу всесвітньо відомих експертів формує важливу профільну ознаку такої навчальної програми. Досвід, використаний студентами у процесі їхнього навчання, відіграє край важливу роль в одержанні нових знань і проведенні досліджень.

Треба зазначити, що головною умовою проходження модулів є розробка орієнтованих на практику проектів, які пізніше можуть бути використані студентами в їх майбутній професійній і науковій діяльності. Для кожного модуля студентам надаються спеціально розроблені навчальні матеріали, вивчення яких є необхідною передумовою для переходу до проектної фази. При цьому студенти користуються допомогою наукових експертів, тьюторів, а також фахівців з дидактики, що є науковими співробітниками університету Ольденбург.

Навчальний процес складається з базових модулів, які відповідальні за наукову теоретичну підготовку студентів у сфері менеджменту в освіті. Ці 8 модулів є обов'язковими для всіх студентів. При їх проходженні магістри з управління навчальними закладами здобувають знання зі стратегічного менеджменту, економіки та

політики в галузі освіти, проектного менеджменту, контролю, права в освіті, фінансового менеджменту й інвестування, організації та керівництва, освітнього маркетингу, менеджменту вищої школи й наукового менеджменту, менеджменту перепідготовки, навчання на основі новітніх технологій, організації та менеджменту змін, обробки даних, інформації та знань, керівництва та кооперації.

Також програма передбачає обов'язкові модулі на вибір, які формують індивідуальний профіль навчання. У навчальній програмі передбачені профілі «Менеджмент вищої школи й науковий менеджмент» і «Менеджмент перепідготовки». Крім того, передбачена можливість для спеціалізації у наступних сферах:

- навчання за новими технологіями;
- організація та менеджмент змін;
- обробка даних, інформації та знань;
- комунікація та керівництво.

Студенти можуть вільно обирати з усіх модулів саме ті, які їм необхідні для індивідуального профільного навчання. Координатори навчальної програми й наукові співробітники надають рекомендації щодо оптимального вибору й сполучення обов'язкових модулів на вибір. Одночасно з відвідуванням навчальної магістерської програми курс пропонує можливість відвідування інших окремих модулів для індивідуальної перепідготовки. Тому практики можуть, не закінчуючи програму повністю, одержати необхідні їм знання [6, с.9].

У цілому необхідно пройти 17 навчальних модулів. За кожний з них надається, як правило, 6 кредитних пунктів. Додатково необхідне проходження завершального магістерського модуля, який складається з дипломної роботи (18 кредитних пунктів) і самостійної підготовчої роботи (6 кредитних пунктів).

Кожний навчальний модуль в університеті Ольденбург складається з п'яти фаз.

Перша фаза – це фаза підготовки, яка триває чотири тижні та має гнучкий розподіл часу, відводиться для одержання навчальної літератури для самостійного вивчення. Для контролю успішності розроблені он-лайн-завдання, які необхідно завершити до початку першої фази. Ці завдання виступають складовою частиною іспиту. Тьютори надають потрібну підтримку в процесі роботи над завданнями та прийняттям відповідних рішень.

Друга фаза – це фаза присутності. Вона триває два дні та передбачає роботу в рамках майстер-класу, на якому формулюється план роботи, обговорюються завдання й робота над проектом.

Третя фаза – це проектна фаза, яка займає більше часу, ніж усі інші фази, та складається з восьми тижнів і має також гнучкий розподіл часу, як і фаза підготовки, передбачає обробку проектного завдання в групі з трьох або чотирьох осіб згідно з робочим планом. Вирішення організаційних питань, обговорення, обмін досвідом і об'єднання результатів відбувається в режимі он-лайн. Наприкінці строку виконання проектного завдання результати групи узагальнюються у формі презентації. Проектна робота в групах супроводжується консультаційною допомогою тьюторів та викладачів, які консультують за всіма питаннями, які виникають у процесі роботи.

Четверта фаза – фаза зустрічі, яка триває два дні. При проходженні модуля група надає проектні результати. Також у цей період встановлюється зворотній зв'язок учасників групи з викладачами і однокурсниками. Студенти подають презентацію, яка являє собою, як і он-лайн-завдання, частину іспиту.

П'ята фаза, яка складається з чотирьох тижнів з гнучким розподілом часу, передбачає написання письмової роботи зі свого проекту й результатів його виконання. Вона складається з частини, що описує індивідуальний внесок студента, і наукової частини, що описує теоретичний базис проекту [9, с.65].

Отже, відмінність навчальної програми полягає в тому, що студенти працюють у групах над конкретними проектами, які виникають у їхній виробничій практиці, застосовують теоретичні знання та перевіряють їхню важливість для конкретних дій в освітніх організаціях. Більше того, у процесі кооперації з носіями інших знань і досвіду формуються нові знання, що ведуть до цікавих підходів у вирішенні завдань і синергії. Виконання цих проектів разом із професійними знаннями є важливою складовою, яка дозволяє використовувати досвід і практичні навички студента. Особливе місце у процесі навчання відводиться риторичі.

Організація навчання в інституті Людвігсбург має як схожу структуру навчальної програми, так і певні відмінності. Спільне полягає в плануванні навчання з розподілом його на модулі та застосуванням змішаної форми навчання (Blended Learning), як і в університеті Ольденбург. Модулі являють собою одиниці заочного навчання, он-лайн-завдань (віртуальне навчання), компактні семінари й проекти.

Частини заочного навчання й он-лайн-завдання комбінуються з компактними семінарами й утворюють разом з ними модулі.

Протягом першого семестру на заняття в аудиторіях відводиться 16 днів, у другому семестрі – 15, у третьому – 17, у завершальному семестрі – 4. Загальна сума відвіданих занять складає 52 дні. Заняття відбуваються на вихідних протягом шестиденного семінару. Студентам надсилається зміст навчального матеріалу з розробкою завдань за допомогою Інтернет-технологій. Вирішення організаційних питань, обговорення, робота над індивідуальними завданнями, обмін досвідом відбувається в режимі он-лайн. [10].

В інституті Людвігсбург під час підготовки майбутніх керівників навчальних закладів, крім перерахованих дисциплін, які викладаються в університеті Ольденбург, велика увага приділяється наступним предметам: персональний менеджмент, розвиток особистості та компетенція керівництва, комунікація та кооперація, організаційний менеджмент, освітній менеджмент, високорівневий менеджмент.

Відмінність у змісті підготовки полягає в кількості вивчених дисциплін і кількості кредитів. Отже, середній період навчання в університеті Людвігсбург становить 4 семестри. Часовий загальний обсяг для успішного закінчення навчання становить 40 годин на тиждень, 90 кредитів, 13 модулів, магістерська робота й колоквиум [11].

Особливе місце у навчанні майбутніх керівників закладів освіти займає коучинг. Коучинг (англ. coaching – навчання, тренування) – це метод сучасного консультування, який сприяє ефективному досягненню клієнтом поставлених цілей, вираженому в конкретних результатах. В університетах Німеччини він давно існує як специфічна форма індивідуального навчання.

Наприклад, в університеті Людвігсбург коучинг використовується для розвитку особистої компетенції як основи успішного керівництва. При цьому коучинг розглядається як такий інструмент, який формує особливі відношення у системі викладач – студент. Викладач-коуч має проявити до студента належну увагу, бути зацікавленим у якомога найповнішому засвоєнні останнім відповідних знань і вмінні використовувати їх на практиці. Іншими словами, коучинг застосовується для стимулювання та підтримки особистісних та професійних процесів зростання студентів.

На думку німецьких фахівців, коучинг поліпшує якість освітнього процесу, оскільки:

- ставить у центр особистість студента;

- стимулює творчий потенціал особистості;
- орієнтує студента на індивідуальну постанову проблеми та навчальні ситуації;
- допомагає розробці студентом інноваційних управлінських рішень щодо актуальних питань керівництва навчальним закладом;
- сприяє об'єднанню теоретичного навчання з практикою управління освітою;
- допомагає якомога глибше засвоїти відповідний зміст навчальної програми;
- підтримує розвиток професійних компетенцій за допомогою колегіального відгуку в специфічній формі групового коучингу тощо.

«Компетентнісний профіль коучингу» служить інструментом навігації у професії менеджера освіти. Опановуючи компетентнісний профіль коучингу, студенти педагогічного університету Людвігсбург можуть описувати як конструкцію розташування речей, так і генерувати нові ідеї щодо поліпшення освітніх та інших процесів у загальноосвітніх школах або інших навчальних закладах, в яких вони працюють або будуть працювати. Викладач-коуч учить студентів дивергентному мисленню, повазі до різних точок зору, критичному ставленню до власних управлінських рішень тощо.

Впровадження коучингу у навчальний процес відбувається в другій фазі присутності студента у семестрі. Для коучингу студентську групу поділяють на три підгрупи, кожна з яких складається з 10 студентів. Усі студенти повинні співпрацювати щонайменше 1 рік. На коучинг виносяться три практичні питання – освіта дорослих, економіка й управління навчальним закладом. Консультує студентів професійний коуч, який поглиблює їх погляди на керівництво кожною з обраних ланок діяльності навчального закладу. Викладач учить студентів умінню формулювати проблеми управління, знаходити засоби їх розв'язання. Це сприяє формуванню у студентів перспективного мислення, умінь знаходити ресурси для розв'язання завдань і впевненості в собі як у керівникові, який здатний удосконалювати діяльність освітньої установи.

Висновки. З'ясовано, що організація підготовки майбутніх керівників навчальних закладів в університетах Німеччини є ініціативою вищих навчальних закладів, які самостійно приймають рішення щодо відкриття відповідної спеціальності. Організація перебігу підготовки магістрів в університеті Ольденбург та в педагогічному інституті Людвігсбург відбувається як за вимогами Болонського

процесу, так і за допомогою змішаної системи навчання – Blended Learning. Зміст підготовки включає оволодіння магістрантами теоретичними знаннями у сфері управління навчальними закладами та передбачає набуття навичок їх практичного застосування. ВНЗ має право запропонувати власну кількість дисциплін, кредитних годин або модулів. Дисципліни (навчальні модулі), які вивчаються в університетах Ольденбург і Людвігсбург, охоплюють усі сфери професійної діяльності адміністратора будь-якого навчального закладу. Особливе місце у навчанні менеджерів освіти в університетах Німеччини посідає коучинг, який дозволяє покращити організацію освітнього процесу, управляти ним, досягаючи високих результатів у засвоєнні знань.

Література

1. Алфімов В.М. Професійна підготовка керівників навчальних закладів у магістратурі / В.М. Алфімов // Інноваційні підходи до підготовки фахівців у вищій школі : [зб. наук. пр.] – Донецьк, 2012. – С. 74-85.
2. Берека В.Є. Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти: Монографія / В.Є. Берека // За ред. А.Й. Сиротенка. – Хмельницький : Вид-во ХГПА, 2008 – 357 с.
3. «Змішане» навчання – інноваційна освітня технологія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ito.vspu.net/SAIT/inst_kaf/kafedru/matem_fizuka_tex_osv/www/intel/files/Web-proekti/dodatki/zmiwane.htm
4. Підготовка магістрів з управління навчальними закладами в університетах Німеччини. – дис. ... канд. пед. н. – Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – К., 2015. – 198 с.
5. Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика [Текст] / Т. М. Сорочан. – Луганськ : Знання, 2005. – 384 с.
6. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом [Текст] : навч. посіб. / Є. М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.
7. Hanft A, Zentner T. Bildungseinrichtungen professionell management - Ein berufsbegleitendes MBA-Programm «Bildungsmanagement» an der Universität Oldenburg. – GdW-Ph61 September 2005. – 2s. [Електронний ресурс]. / A. Hanft, T. Zentner – Режим доступу: http://www.mba.uni-oldenburg.de/downloads/artikel/bildungsmanagement_veroeffentlichung_grundlagen_der_weit_erbildung_praxishilfen_2005_bildungseinrichtungen_professionell_managen.pdf
8. Schweizer, Gerd [Hrsg.]; Müller, Ulrich [Hrsg.]; Adam, Thomas [Hrsg.]: Wert und Werte im Bildungsmanagement. Nachhaltigkeit – Ethik – Bildungscontrolling. Bielefeld: Bertelsmann 2010, S. 13-26. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pedocs.de/volltexte/2010/3067/pdf/Mueller_2010_Kann_man_Bildung_managen_D_A.pdf

9. Zweite Änderung der Prüfungsordnung für den berufsbegleitenden weiterbildenden Masterstudiengang Bildungsmanagement mit dem Abschluss «Master of Business Administration» (MBA) an der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg vom 21.10.2011– Amtliche Mitteilungen / 30. Jahrgang – 5/2011. – 329s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uni-oldenburg.de/uni/amtliche_mitteilungen/dateien/AM2011-05_07-2Aenderung_PO_Bildungsmanagement_MBA_FK1.pdf
10. Studienordnung für den berufsbegleitenden weiterbildenden Masterstudiengang Bildungsmanagement mit dem Abschluss «Master of Business Administration (MBA)» an der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg vom 31.05.2005. – Amtliche Mitteilungen / 24. Jahrgang. – 63s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mba.uni-oldenburg.de/downloads/ordnungen/bildungsmanagement_am2005_pruefungsordnung.pdf
11. Aufbau des Studiums. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bildungsmanagement.ph-ludwigsburg.de/index.php?id=aufbau>
12. Inhalte. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bildungsmanagement.ph-ludwigsburg.de/index.php?id=38>

ОРГАНИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ОБРАЗОВАНИЯ В ГЕРМАНИИ

В. Н. Алфимов

В статье рассмотрена организация обучения руководителей образования в университетах Германии, показаны документы, обеспечивающие качество подготовки будущих руководителей учебных заведений, описаны фазы обучения, раскрыты учебные модули подготовки, проанализированы программы подготовки будущих менеджеров образования.

Ключевые слова: руководители учебных заведений, университеты Германии, магистратура, организация обучения, программы подготовки.

THE ORGANIZATION OF PREPARATION OF FUTURE MANAGERS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN GERMANY

V. M. Alfimov

The organization of training of future managers of educational institutions at universities of Germany has been examined in the article, documents which provide quality of preparation of future managers of educational institutions have been found out, training terms are defined, educational modules of preparation have been disclosed. Phase of study in each educational module have been described. The main condition of passing modules is the development of the projects focused on practice which can be used by students in their future professional and scientific activity later. Students can freely choose from all modules what are necessary for them for

individual profile study. At the same time with visiting the training master program the course offers possibility of visiting the other separate modules for individual retraining. Experts can receive knowledge necessary for them without finishing the program completely. Programs of preparation of future managers of the education which provide the quality of preparation of future managers of educational institutions and reflect the requirements of Bologna Process have been analyzed. Difference of the training program is that students work in groups over specific projects which arise in their work practice, apply theoretical knowledge and check their importance for specific actions in the educational organizations. Moreover, in the course of cooperation with carriers of other knowledge and experience new knowledge which conduct to interesting approaches in the solution of tasks and a synergy are formed. Realization of these projects together with professional and practical skills of the student. The preparation of future managers of educational institutions which happens according to requirements of Bologna Process and by means of the mixed form of education, so-called Blended Learning has been defined.

Keywords: managers of educational institutions, universities of Germany, magistracy, organization of training, programs of training.

Алфімов Валентин Миколайович – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (Сєверодонецьк, Україна). E-mail: alfimov_val@meta.ua

Alfimov Valentyn Mykolayovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pedagogics, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk, Ukraine. E-mail: alfimov_val@meta.ua

УДК 159.923.2

ДУХОВНА СПОРІДНЕНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ТА КИТАЙСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ РОЗРОБКИ ВІЗУАЛЬНИХ І СЛОВЕСНИХ ОБРАЗІВ У ПСИХОЛОГІЇ ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНОЇ ТВОРЧОСТІ: ІНДОЄВРОПЕЙСЬКА ТРАДИЦІЯ (ВАН ВЕЙ ТА ЛІ БО)

Є. А. Антонович, В. В. Вдовченко

У статті вперше розглядаються особливості духовної спорідненості українських та китайських національних традицій у психології художньо-проектної творчості індоєвропейської філософсько-світоглядної культури, характерні для етнічної